

רשות ההגבלים העסקיים

רכישת ציוד מחברת ליר תעשיות לבידים בע"מ

החלטה בענין פטור מהסדר כובל

I. הקדמה

לאחרונה הוגשה לידי בקשה למתן פטור מהסדר כובל על ידי ארבעה יצרני לבידים: קלת אפיקים, שותפות מיסודה של אפיקים - קבוצת פועלים להתיישבות שיתופית בע"מ, עץ לבד בע"מ, לבידי אשקלון בע"מ ות.ע.ל. - תעשיות עץ לבד קבוצת משמרות בע"מ (להלן הרוכשים) וחברת ליר תעשיות לבידים בע"מ (להלן - "ליר"). מהות ההסדר הינה רכישה משותפת של ציוד ליצור לבידים מליר על ידי הרכשים וכן התחייבות לאי - תחרות של בעלי המניות של ליר.

לאחר שבחנתי את הסוגיה האמורה על צדדיה השונים ובשים לב להמלצת מנהל הכימיה והמחצבים במשרד התעשייה והמסחר, הגעתי לכלל מסקנה שההסדר ראוי ומתאים למתן פטור מאחר שיא בו כדי לפגוע משמעותית בתחרות. עם זאת נוכח ההיסטוריה העסקית של ענף הלבידים, כפי שתפורט בגוף החלטתי, ראיתי לנכון להתנותו בתנאים כדי להסיר כל שמץ של חשש להפעלה בלתי נאותה.

ואלה התנאים:

א. הועדה התפעולית תעסוק בקניית ומכירת הציוד, וזאת באמצעות מינוי "נאמן" מטעמה. חברי הועדה ימנעו מלדון בעניינים כגון מדיניות מחירים, תנאים ותניות, עלויות מלאים, תוכניות שיווק ותכנון מוצרים, סקרי ומחקרי שוק, תוכניות ויכולות יצור, וכל מידע סודי או קנייני אחר.

ב. החברות הרוכשות, קלת אפיקים, שותפות מיסודה של אפיקים - קבוצת פועלים להתיישבות שיתופית בע"מ, עץ לבד בע"מ, לבידי אשקלון בע"מ ות.ע.ל. - תעשיות עץ לבד קבוצת משמרות בע"מ, ישקלו כל הזמנות עסקית לגופה ויימנעו מכל תיאום, הסדר או הבנה, בין במישרין ובין בעקיפין, ביניהן.

התעורר ספק כלשהו בנוגע לפרשנותו או דרכי יישומו של תנאי מהתנאים דלעיל, יובא הדבר להכרעת הממונה על הגבלים עסקיים.

II. ענף הלבידים

בשנת 1965 נתנה המועצה להגבלים עסקיים אישור ראשון להפעלת הסדר כובל בענף הלבידים בין קלת אפיקים, תעל, עץ לבד, לבידי אשקלון וליר. מהות ההסדר היה שיווק משותף בארץ ובח"ל ויבוא חומרי גלם משותף. ההסדר היה בתוקף במשך כ- 12 שנה.

בשנת 1976 דחתה המועצה בקשה להארכת תוקפו של ההסדר הכובל ונתנה לקרטל ארכה של שנה לפירוק מערך השיווק המשותף. בתום הארכה הנ"ל פנו ארבע החברות העיקריות בענף (קלת אפיקים, תעל, עץ לבד, לבידי אשקלון), שהן הרוכשים דנן, בבקשה חדשה לאישור ההסדר הכובל לתקופה של 5 שנים.

ב- 12.7.78 החליטה המועצה לדחות את הבקשה ולאשר הסדר כובל רק ביחס ליבוא ויצוא. המבקשות פנו לבג"צ, בטענה כי היו פגמים נוהליים בדיון שהתקיים במועצה. בג"צ הורה למועצה להגבילים עסקיים לקיים דיון מחדש בבקשה. בדיון המחודש אימצה המועצה את עמדת הממונה על הגבילים עסקיים ואישרה את ההסדר לתקופה של שנה.

ב- 29.5.81 שוב אישרה המועצה הסדר כובל בעניין רכישה מרוכזת של חומר גלם מחו"ל, חלוקת מכסות יצור, קביעת מחירים אחידים של לבידים המשווקים בארץ ויצוא מתואם לחו"ל.

ארבע היצרניות הקימו את חברת לוחות ישראל בע"מ, אשר ריכזה את פעולת יבוא חומר הגלם (העצים) מגאבון ואת מכירת הלבידים לשוק המקומי וליצוא.

מיום 7.3.83 פעל ההסדר על פי היתר זמני וביום 31.8.84 אושר הסדר כובל לתקופה של שנתיים, בכפוף לתנאי הממונה. ביום 3.7.86 הוגשה בקשה נוספת לאישור הסדר כובל ומאז פעל ההסדר על פי היתרים זמניים שהוארכו מפעם לפעם.

ביום 2.12.88 הוחלט שאין הצדקה לאשר את המשך ההסדר הכובל לגבי השוק המקומי. אולם מאחר וההסדר פעל שנים רבות הוחלט לתת אפשרות לחברות להתארגן מחדש, על כן האריכו את ההסדר לגבי השוק המקומי לתקופה של שנתיים עד 31.12.90. כן הוחלט לאשר את ההסדר הכובל לגבי יבוא חומרי גלם ולגבי היצוא לתקופה של 3 שנים. המועצה הסיקה מהחומר שהוגש לה, כי אין זה נכון שמחירי היצוא עולים על המחירים בשוק המקומי, ונראה להם כי המחירים לשוק המקומי גבוהים מהמחירים ליצוא.

לאחר חיסולו החלקי של הקרטל נשמרה ה"הגנה" על יצרני הלבידים המקומיים על ידי תקנים ומיכסות יבוא. חומר הגלם לתעשיית הלבידים בארץ הוא עץ האוקומה - עץ משובח המיובא מגאבון. יבואנים ויצרני רהיטים טענו שאין צורך בעץ כה משובח לכל אחד משימושי הלבידים, וניתן להשתמש בחומר פחות טוב בחלק מהיישומים. אולם יבוא זול כזה לא התאפשר על ידי התקנות. זה היה הבסיס לבג"צ של איגוד יצרני מוצרי עץ ורהיטים בישראל נגד שר התעשייה והמסחר (בג"צ 1647/91).

יבוא לבידים מארה"ב לישראל, נעשה לפי מיכסות. כדאיות יבוא הלבידים באיכות טובה מארצות השוק המשותף קטנה בשל המכסות וההיטלים. יצרני הרהיטים טענו שהם אלה שקונים את המוצרים מיצרני הלבידים, וכל ההגנה המיוחדת על ענף הלבידים פוגעת בהם.

ביום 29.4.92 החליט בג"צ לתת תוקף של פס"ד להסכם פשרה עליו הסכימו הצדדים (למעט חברת לוחות הגליל), לפיו בין השאר יבוטלו התקנים הרשמיים ללבידים בעוד 5 שנים, ויבוטלו לאלתר מיסי הקניה המוטלים על חומרי גלם ליצור מוצרי עץ ורהיטים.

ביום 10.11.91 הוגשה בקשה לאישור הסדר כובל בעניין יבוא משותף של חומרי גלם לתעשיית הלבידים, ויצוא משותף של לבידים לחו"ל בין קלת אפיקים, עץ לבוד ולבידי אשקלון.

תעל פרשה מהקרטל באוגוסט 1988, ומאז ניהלה את עסקיה באופן עצמאי, הן ביבוא חומרי גלם והן בשיווק מוצריה בארץ ובחו"ל. תעל וליר התנגדו לאישור ההסדר הכובל האמור.

ביום 14.5.92 חזרו שלושת המבקשות מבקשתן לאישור הסדר כובל בעניין הני"ל.

בעקבות התחרות בשוק המקומי וביבוא הניחו אנשי המקצוע כי לא כל היצרנים יחזיקו מעמד. היצרנים מנסים להתייעל ולחפש שטחים חדשים בענף הלבידים. החלה תחרות בתחום המחירים ומתן אשראי ללקוחות. הגם שבאחרונה הובע החשש כי רמת התחרות בענף פחתה. כיום, לאחר סגירת ליר, קיימים 7 יצרני לבידים בשוק.

III. עסקת הרכש המשותפת

ביום 22 ביולי הגישו הרוכשים בקשה לפטור מהסדר כובל. ההסדר מכיל שני הסכמים בכתב: אחד בין הרוכשים לבין ליר לגבי רכישת ציוד ממנה והשני הסכם בין הרוכשים לבין עצמם. העסקה כוללת מכירת הציוד של ליר לרוכשים, העברת זכויות ליר למיכסות יבוא בולי עץ מגאבון והתחייבות ליר להימנע באופן מוחלט מלייבא בולי עץ לישראל תמורת תשלומי עמלות לליר במשך 12 שנה. לשם פירוק הציוד שוכרים הרוכשים מליר חלק מהמפעל למשך שנה אחת.

במסגרת העסקה ישנה התחייבות של ליר, מנהליה ובעלי מניותיה כי במשך שנתיים ימנעו מלהתחרות ברוכשים בתחום היצור ו/או היבוא של לבידים וימנעו גם מלהיות בלעלת ענין בגוף כלשהו המתחרה ברוכשים בתחום הנ"ל.

הצדדים הסכימו כי לאחר חתימת ההסכם יפנו הרוכשים בכתב לכל יצרני הלבידים בישראל ויציעו להם להצטרף כרוכשים להסכם זה.

אחריות הרוכשים כלפי ליר על פי הסכם זה הינה אחריות נפרדת בלבד, וכל אחד מן הרוכשים לחוד יהיה אחראי לתשלום חלקו בלבד בשיעורים הבאים: קלת אפיקים 20.5%; עץ לבד - 22%; לבידי אשקלון - 27% ותעל - 30.5%.

הרוכשים גם חתמו על הסכם ביניהם ובו נקבע, כי לצורך ביצוע העסקה המשותפת תוקם ועדה תפעולית שתוקם מיד עם חתימת ההסכם. הועדה תימנה 4 חברים, כאשר כל יצרן ממנה נציג מטעמו; ועדה זו תמנה אדם מטעמה, אשר יבצע את הפעולות העסקיות המתחייבות מעסקת הרכישה.

מטרתה הראשונית של הועדה התפעולית היא לסכם עם ליר את החוזה לרכישת הציוד ולבצע וליישם את הוראות החוזה עם ליר.

הועדה התפעולית תפעל למכירת הציוד לחו"ל. רק אם מאמצי הועדה לא יצליחו, תהיה הועדה רשאית למכור הציוד גם בישראל.

הועדה התפעולית תפורק מיד לאחר סיום כל הפעולות הקשורות במכירת הציוד שיירכש מליר. העסקה המשותפת תסתיים מיד עם סיום ביצוע התשלומים שהיצרנים יתחייבו לשלם לליר בהתאם לחוזה שייחתם על ליר.

IV. ההצדקה למתן הפטור

בפגישתי עם נציגי ליר נמסר לי, כי המפעל מושבת מחודש אוקטובר 1992. המפעל צבר הפסדים כבדים מהסיבות הבאות:

התייקרות עלות העבודה; עודף כושר יצור בענף (גם ללא ליר); ביטול הקרטל והחשיפה ליבוא שהביאו להורדות מחירים גדולות.

למפעל יש כיום הון שלילי. נעשו נסיונות לגייס שותפים חדשים אולם ללא הצלחה. המפעל עומד לקראת פירוק מרצון או באמצעות בית המשפט.

המצב שנוצר עם סגירת מפעל ליר יצר מציאות חדשה וחייב מתן תשובה הולמת לעסקה דנן.

בהקשר זה, באשרי את הפטור, נתתי דעתי לנתונים הבאים:

- א. ליר איננה עוסקת ביצור לבידים מזה כעשרה חודשים ונמצאת בקשיים כספיים חמורים. מעת שנפסקה פעילות המפעל נעשו מאמצים למציאת משקיע חלופי או רוכש לציוד שבמפעל, אך ורק הרוכשים היו נכונים לקנות את ציוד ליר.
- ב. הברירה העומדת בפני ליר היא מכירת הציוד לרוכשים או לחילופין פירוק מטעם בית המשפט. בקשה לפירוקה של ליר הוגשה כבר לבית המשפט המחוזי בתל-אביב מטעם עובדי ליר, חברת גדות מסופים לכימיקלים (1985) בע"מ ומבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ.
- ג. אלמלא בוצעה עסקת המכירה היה נגרם לציבור ולבעלי מניות ליר נזק ודאי, גדול ושאינו בר-תיקון. בדרך של פירוק מרצון, בעלי המפעל יקבלו מחיר טוב יותר עבור הנכסים.
- ד. סעיף 14 לחוק ההגבלים העסקיים מסמך את הממונה על הגבלים עסקיים ליתן פטור מהסדר כובל במקרה בו הוא צופה פגיעה לא משמעותית בתחרות כתוצאה מההסדר. הואיל ואחת דינה של ליר לקרוס, הרי שרכישתה לא תגרום לפגיעה משמעותית בתחרות. כמו כן, לא נמצאו קונים פוטנציאליים אשר רכישתם היתה גורמת לפגיעה פחותה בתחרות לעומת העסקה הנדונה.
- ה. הרוכשים הציעו ליתר יצרני הלבדים הפועלים בשוק המקומי להצטרף לעסקת הרכש.
- ו. מבלי לקבוע מסמרות אוסיף ואציין, כי הסכם זה של רכש משותף של ציוד היצור של ליר מהווה הסדר כובל וממילא לא נדרשתי לשאלה המעניינת של ראיית העסקה באספקלריית הוראות פרק ג' לחוק בדבר הפיקוח על מיזוגי חברות.
- כאמור מהסקירה על ענף הלבדים המפורטת בחלק השני להחלטתי זו, ענף הלבדים שהיה מוסדר במשך עשרות שנים מתחיל לצעוד את צעדיו הראשונים בכיוון התחרות החופשית. כדי למלא אחר ייעוד זה, רואה אני חשיבות בתנאים שהצבתי שתכליתם לשמור על שיקול הדעת העצמאי של כל יצרן לבידים.

V. סוף דבר

נוכח כל האמור לעיל, הגעתי לכלל החלטה ליתן פטור מהסדר כובל בתנאים המפורטים בחלק הראשון להחלטתי זו.

הפטור יעמוד בתוקפו לתקופה של שנתיים.

אני מפנה את תשומת לב הצדדים לעסקה להוראות סעיף 47, ובמיוחד סעיף 47(א)(2) לחוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988, לגבי הנפקות של אי קיום תנאי ששל פיו ניתן פטור לפי סעיף 14.

החלטתי זו נתונה לערר בפני בית הדין להגבלים עסקיים על ידי ארגון צרכנים, איגוד עסקי או כל הרואה עצמו נפגע מההסדר הכובל עליו ניתן הפטור.

ניתן היום, 18 לאוגוסט 1993 בירושלים.

ד"ר יורם טורבוביץ

הממונה על הגבלים עסקיים